

KAPITTEL 5

VANNKRAFTVERKET I SANTRA CRUZ BARILLA

ETTERVIRKNINGENE AV ET OMSTRIDT NORSK INVESTERINGSPROSJEKT

Av Kristin Dilani Nadarajah, solidaritetsbrigadist i Mellom-Amerika våren 2019.

1 Det ble avholdt folkeavstemning i 2007, hvor 46.490 lokalsamfunnsmedlemmer svarte nei til gruver og vannkraftverk, og 9 svarte ja. (<https://www.peaceinsight.org/es/blog/2012/08/guatemala-resource-curse/?en=1>)

2 Geary, Kate, Oxfam: The Suffering of Others: The human cost of the International Finance Corporation's lending through financial intermediaries, 2015. Side 11. (<https://www.oxfam.org/en/research/suffering-others>)

3 Det internasjonale finansinstituttet (IFC) – som er tilknyttet Verdensbanken – har investert i prosjektet.

Etter en tolv år lang motstandskamp mot det Norfund-finansierte vannkraftprosjektet i Santa Cruz Barillas krever lokalbefolkningen erstatning for skadene prosjektet har skapt. Saken ble klaget inn til Verdensbankens Ombudsmannfor å gjennomføre etterforskning av brudd på interne etiske retningslinjer. Hva har skjedd siden det? Saken illustrerer et behov for at investeringsfond rydder opp etter seg når de bryter med etiske egne etablerte retningslinjer.

Selskapet Hidro Santa Cruz ble dannet i 2007 for å bygge ut et vannkraftverk i Santa Cruz Barillas i Guatemala. Lokalsamfunnet i området besluttet samme år at de ikke ville ha vannkraftverket på sitt territorium.¹ Søknaden om utbygging fikk dermed avslag av myndighetene, men prosjektet begynte likevel. Lokalsamfunnet søkte igjen om å få stanset utbyggingen, og om økt tilstedeværelse av politi

som beskyttelsesmekanisme. Til tross for at politiet ble satt inn, ble personer som var i mot prosjektet arrestert og utsatt for trusler, vold og kidnappinger – uten oppfølging og etterforskning fra politiet. I 2011 ga guatemalanske myndigheter selskapet tillatelse til utbyggingen, til tross for lokalbefolkningens motstand.²

Samme år investerte Norfund både direkte i utbyggingsselskapet, samt indirekte gjennom den interamerikanske finansinstitusjonen CIFI. Verdensbanken investerte også indirekte gjennom CIFI.³

Problemet

Vannkraftverket var planlagt å bygges ut i elven Q'am B'alam, som er et seremonielt sted for lokalbefolkningen i området Santa Cruz Barillas. Q'am B'alam er en stor del av lokalsamfunnets hverdag, som en viktig kilde til vann, klesvask, og bading.

t.v: Maria Francisco Sebastiana og Petrona Marta Pablo Francisco.

t.h: Lokalsamfunnet ville beholde mengden vann i elven ved Santa Cruz Barillas. I ettertiden har det Norfund-investerte vannkraftverket splittet lokalsamfunnene rundt og resultert i unntakstilstand i regionen.

Maria Francisco Sebastiana er bosatt i lokalsamfunnet rundt Santa Cruz Barilla. Hun forteller om et prosjekt som har ført til ustabilitet og arrestasjon av familiemedlemmer.

Foto: Ragni Flagstad og Ane Bermudez

I mai 2012 ble det erklært unntakstilstand i fylket hvor vannkraftverket skulle utbygges. Grunnlovsfestede rettigheter og garantier for sivile borgere ble opphevet. Ni aktivister ble i denne tiden fengslet i åtte måneder uten dom. Et av medlemmene i lokalsamfunnet, Andrés Pedro Miguel, ble drept og flere hardt skadet. I følge Oxfam rapporterte lokalsamfunnet i denne perioden om ransaker, arrestasjoner uten arrestordre, seksuell vold, tyveri, trusler og ødeleggelse av eiendom.⁴ Prosjektet førte til store sosiale spenninger og omfattende kriminalisering av den sosiale protesten.

I etterkant av unntakstilstanden i 2012 ble prosjektet stanset, og Norfund frøs sine midler. Norfund hevdet at prosjektet ble stoppet «[...]grunnet lokale protester, demonstrasjoner og eskalerende vold i opposisjon mot prosjektet.»

I 2015 klaget lokalsamfunnet inn saken inn til Verdensbankens uavhengige ombudsmann, The Compliance Advisor Ombudsman (CAO), på grunnlag av manglende oppfølging og krav om oppreisning for skadene som ble påført samfunnet. Det ble også rapportert om feilaktig konsultering i forkant av prosjektet, hvor kjøpere av eiendommene hevdet at områdene skulle bli brukt til dyrking av kaffe og kardemomme.⁵

Rapporten er varslet å inneholde avsløringer om at de etiske protokollene internt i Verdensbanken ble brutt. Norfund som investeringsfond er underlagt de samme retningslinjene. Dermed vil Verdens-

bankens brudd på sine retningslinjer, på lik linje innebære brudd på retningslinjene fra Norfunds side. Norfunds egne retningslinjer peker på at investeringsfondet og deres samarbeidspartnere skal "identifisere og stå ansvarlige for enhver negativ sosial og miljøkonsekvens forårsaket av deres investeringer."⁶ Likevel har Norfund ikke undersøkt de sosiale og miljømessige konsekvensene av vannkraftverksprosjektet i Santa Cruz Barilla i Guatemala.

Spørsmålet er hva Norfund har gjort for å rydde opp i saken. Hittil har det norske investeringsfondet for utvikling kun trukket sine investeringer, og fortsetter som før. Dette innebærer en situasjon uten endret praksis, med svake oppfølgingsmekanismer og retningslinjer, som muliggjør at investeringer fortsatt kan gjøres i omstridte prosjekter uten støtte fra lokalbefolkninger, og med store miljømessige og sosiale konsekvenser. Saken illustrerer også hvordan kriminalisering av sosial protest som blir brukt for å fremme selskapers interesser.

Santa Cruz Barillas-saken viser behovet for oppfølging og gjennomføring av etiske retningslinjer for investeringsfond som Norfund, og at det sikres mekanismer for oppreisning når retningslinjene brytes. Det har gått ti år siden prosjektet satte i gang og brakte med seg store konsekvenser. Det minste vi kan forvente er at Norfund utarbeider en undersøkelse av mulige brudd på egne retningslinjer og oppfølging av bruddene.

⁴ Geary, Kate, Oxfam: The Suffering of Others: The human cost of the International Finance Corporation's lending through financial intermediaries, 2015. Side 12. (<https://www.oxfam.org/en/research/suffering-others>)

⁵ Geary, Kate, Oxfam: The Suffering of Others: The human cost of the International Finance Corporation's lending through financial intermediaries, 2015. Side 11. (<https://www.oxfam.org/en/research/suffering-others>)

⁶ Se Norfunds erklæring om ansvar og menneskerettigheter: <https://www.norfund.no/social-responsibility-human-rights/category1110>

BREV TIL EN POLITISK FANGE

Foto: Matilde Clementsen

Rubén Herrera

Rubén Herrera er en av de ni aktivistene som ble fengslet på grunn av protest mot vannkraftverket i Santa Cruz Barillas.

Klokken halv åtte om morgenen 15. Mars 2013 var Rubén på vei ut av hjemmet sitt i Huehuetenango, Guatemala. Utenfor ventet politiet. Rubén ble anholdt og anklaget for blant annet kidnapping, terrorisme og brannstiftelse. Over lengre tid hadde han, sammen med flere andre aktivister og sosiale ledere gjort motstand mot vannkraftutbyggingen. Rubén er én av mange personer som ble fengslet for sin motstand mot vannkraftverket, og som risikerte livet og friheten i sin kamp for territoriet. Rubén ble satt fri i 2019 etter stort engasjement fra sivilsamfunnet.

9. november 2018 ble Bernardo Caal Xol dømt til syv år og fire måneder i fengsel for ulovlig anholdelse og tyveri. Da hadde han allerede sittet i varetekt i 11 måneder. Bernardo hadde i lang tid kjempet mot utbygging av et vannkraftverk i fylket Alta Vera Paz, og var ifølge flere internasjonale organisasjoner et offer for politisk forfølgelse. Lokalsamfunnene i området mener at vannkraftprosjektet var ulovlig på grunn av mangel på konsultasjon.

Rubén Herrera

Huehuetenango, 25. februar 2018. Oversatt av Nicolas Jara Marthinsen.

Bernardo, i dag spurte jeg etter deg og de svarte meg at du "har det bra". Inne i meg tenkte jeg at ingen kan ha det bra på innsiden av fengslene i dette landet. Noen fortjener riktignok å være der, slik som de fra La Linea del Mariscal Zabala, som er skyldige i at millioner av kvinner, barn og unge ikke har noen fremtid. Men det er ingen grunn til at du skal være fengslet.

Når jeg tenker på kjedsomheten og tiden som ikke later til å gå i fengsel, råder jeg deg til å lese, selv om det bare er avisen, som er det du kanskje har tilgang til. At du skriver, slik at alle vi får vite hvordan det går med deg der inne. Eller å begynne å skrive ned tankene dine. Vi er mange her ute som ønsker å bli kjent med dem.

Hvordan er det med familien din, kona di, barna dine? For oss politiske fanger mangler familien hele tiden, og derfor er det bra for oss å se dem. Fra oss, Q'eqchi-folket ditt, fra lokalsamfunnene, fra forsvarerne av Cahabón-elven: Bekymre deg ikke, for vi er sta og flinke til å gjøre motstand. Vi er der og forsvarer elven, som er det samme som å forsvere deg.

På det mørke stedet du befinner deg trengs klarheten din for å holde seg sterk, ettersom målet til bedriftene, påtalemyndighetene og dommerne er å svekke moralen. Derfor må du hvile, men med ett øye åpent og det andre lukket.

Dagene frem til den neste høringen din går fort. Forbered deg mentalt på å gå fri, så våken du kan. Ikke bekymre deg så mye for maten eller om du går ned noen kilo, det har du ikke vondt av, tvert imot hadde du hatt godt av det for å holde linjene. Dine, og ikke de til Mariscal.

Enda en politisk fange svekker ikke folket, tvert i mot gir det oss mer motivasjon til å fortsette kampen. Folket ditt er med deg, og husk også at det også i andre fengsler er andre fanger, som også ble fengslet uten grunn og med falske anklager. Slik er urettferdigheten i Guatemala.

[...]

Jeg dedikerer dette slagordet til deg:

*Lenge leve Bernardo Caal,
Kampen fortsetter,
Vi er alle Bernardo Caal!*

Vi sees snart, Bernardo.

I oktober 2019 utdypet Rubén:

I flere steder i Guatemala har forsvarere av territoriet blitt forfulgt og kriminalisert. Dette er også tilfellet for Bernardo Caal, som har blitt fengslet og urettferdig dømt til syv år i fengsel. Vi er med Bernardo, og vi er med Q'eqchi-folket. Vi tror ikke at regjeringens forsøk på å undertrykke folket vil gjøre slutt på organiseringen og motstanden.

Til alle kamerater rundt i verden, vi ber om at dere sprer våre tanker og vår motstand mot disse undertrykkende metodene som blir benyttet av disse svake regjeringene, som burde gjøre andre ting enn å undertrykke sitt eget folk.

Til dere, fra her borte; jeg setter pris på at dere bekymrer dere for Guatemala, og for meg. Måtte kampen vår fortsette, helt til vi har utryddet fattigdommen og undertrykkelsen i våre land.

«Min eneste forbrytelse er å kreve retten om å bli hørt i henhold til ILO-konvensjon 169»

– Bernardo Caal Xol

Illustrasjon og tegneserie: Eiril Linge